

zrakoplovnim telekomunikacijama Konvencije o međunarodnom civilnom zrakoplovstvu u sljedećim verzijama u mjeri u kojoj su relevantni za pružanje usluga komunikacije, navigacije ili nadgledanja u predmetnom zračnom prostoru:

- (a) Tom I o radio-navigacijskim sredstvima u šestom izdanju od srpnja 2006, uključujući sve izmjene i dopune do br. 85;
- (b) Tom II o komunikacijskim postupcima uključujući one koje imaju status PANS u šestom izdanju od listopada 2001, uključujući sve izmjene i dopune do br. 85;
- (c) Tom III o komunikacijskim sustavima u drugom izdanju od srpnja 2007, uključujući sve izmjene i dopune do br. 85;
- (d) Tom IV o sustavima za radarski nadzor i izbjegavanje sudara u četvrtom izdanju od srpnja 2007, uključujući sve izmjene i dopune do br. 85;
- (e) Tom V o korištenju spektra zrakoplovnih radio frekvencija u drugom izdanju od srpnja 2001, uključujući sve izmjene i dopune do br. 85.

DODATAK VI – POPIS PRIMJERA OZBILJNIH INCIDENTATA

Niže navedeni incidenti su tipični primjeri incidenata za koje se može reći da pripadaju ozbiljnim incidentima. Lista nije konačna i služi samo kao smjernica u svezi sa definicijom "ozbiljnog incidenta":

- 1) Blizak susret u zraku koji zahtijeva manevar izbjegavanja sa ciljem izbjeći sudar ili nesigurna situacija ili pri kojem bi postupak izbjegavanja predstavljao odgovarajuću radnju;
- 2) Kontrolirani let prema tlu (*CFIT*) koji je jedva izbjegnuto;
- 3) Prekinuto uzlijetanje na zatvorenoj ili zauzetoj uzletno-sletnoj stazi, na rulnoj stazi, osim odobrenih operacija helikoptera, ili sa nedodijeljene uzletno-sletne staze;
- 4) Uzlijetanje sa zatvorene ili zauzete uzletno-sletne staze, sa rulne staze, osim odobrenih operacija helikoptera, ili sa nedodijeljene uzletno-sletne staze;
- 5) Slijetanje ili pokušaj slijetanja na zatvorenu ili zauzetu uzletno-sletnu stazu, na rulnu stazu, osim odobrenih operacija helikoptera, ili na nedodijeljenu uzletno-sletnu stazu, nemogućnost postizanja predviđenih performansi za vrijeme uzlijetanja ili početnog penjanja;
- 6) Požar i dim u putničkom prostoru, u prostoru za tovar ili požar na motoru, čak iako su takvi požari ugašeni uporabom sredstava za gašenje;
- 7) Događaji kod kojih je letačka posada morala koristiti kisik za slučaj nužde;
- 8) Kvar na konstrukciji zrakoplova ili raspad motora, uključujući i nekontrolirane kvarove na turbinskom motoru, koji se ne klasificiraju kao nesreća;
- 9) Višestruki kvarovi jednog ili više sustava zrakoplova koji ozbiljno utječu na upravljanje zrakoplovom;
- 10) Slučajevi onesposobljenosti letačke posade tijekom leta;
- 11) Situacije u kojim količina goriva zahtijeva da pilot proglasi vanredno stanje;
- 12) Upadi na uzletno-sletnu stazu, klasificirani kao ozbiljnost A stupnja prema Priručniku o sprečavanju upada na uzletno-sletnu stazu (ICAO doc. 9870), a koji sadrži informacije o klasificiranju ozbiljnosti;
- 13) Incidenti pri uzlijetanju ili slijetanju,

- 14) Incidenti, kao što je slijetanje prije uzletno-sletne staze, slijetanje sa zaustavljanjem preko kraja uzletno-sletne staze ili izlijetanje bočno van granica uzletno-sletne staze, kvarovi sustava, meteorološke nepogode, upravljanje zrakoplovom izvan odobrenih aerodinamičnih ograničenja ili druge pojave koje su mogle prouzročiti teškoće pri upravljanju zrakoplovom, kvar više od jednog sustava u redundantnom sustavu koji je obavezan za vođenje leta ili navigaciju.

На основу чл. 16. и 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", број 32/02 и 102/09), члана 14. став (1) и (3) Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 39/09), члана 2, 3, 6. и 7. Додатка I, Правилника о пружању услуга ваздушне навигације у Јединственом европском небу ("Службени гласник БиХ", број 45/10), генерални директор Дирекције за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине доноси

ПРАВИЛНИК

О УТВРЂИВАЊУ ОПШТИХ И ПОСЕБНИХ ЗАХТЈЕВА ЗА ПРУЖАЊЕ УСЛУГА ВАЗДУШНЕ ПЛОВИДБЕ

Члан 1.

(Предмет и циљ)

- (1) Овим Правилником се утврђују општи и посебни захтјеви за пружање услуга ваздушне пловидбе у ваздушном простору Босне и Херцеговине.
- (2) Циљ овог Правилника је дефинисање функција и задатака надлежне ваздухопловне власти и пружалаца услуга ваздушне пловидбе у Босни и Херцеговини, како би се осигурало безбједно, редовно и ефикасно одвијање ваздушног саобраћаја.
- (3) Уколико Додатак I или II овог Правилника не прописују другачије, општи и посебни захтјеви се не односе на:
  - a) Дјелатности које нису пружање услуга ваздушне пловидбе, а које обавља пружалац услуга;
  - b) Средства додијелена дјелатностима које нису пружање услуга ваздушне пловидбе.

Члан 2.

(Појмови и скраћенице)

- (1) Појмови који се употребљавају у овом Правилнику имају следеће значење:
  - a) **Безбједносни циљ:** Подразумијева квалитативну или квантитативну изјаву којом се дефинише највећа могућа учесталост или вјероватноћа очекиваног појављивања опасности;
  - b) **Безбједносна директива:** Подразумијева документ који објављује или усваја државна надзорна власт / национално надзорно тијело и који налаже провођење мјера ради поновног успостављања безбједности функционалног система, ако се докаже да би у супротном ваздухопловна безбједност могла бити угрожена;
  - c) **Безбједносна достигнућа (*Safety Achievement*):** Резултат процеса и метода који се примењују да би се постигао прихватљиви ниво безбједности;
  - d) **Безбједносни индикатори (*Safety Indicators*):** Представљају мјерило постигнутог нивоа безбједности у ваздухопловству, а разликују се зависно од области ваздухопловства и повезани су с главним компонентама стратегије безбједности у ваздухопловству;

- e) **Безбједносни нивои** (*Safety Levels*): Представљају разматрање безбједности у одређеном контексту у односу на прихватљив или толерантан ниво ризика;
- f) **Безбједносно образложење**: Подразумијева поступак доказивања да се предложена промјена функционалног система може провести у складу са безбједносним прописима у оквиру циљева или норми утврђених постојећим законодавним оквиром;
- g) **Безбједносни прописи**: Подразумијевају прописе у вези с пружањем услуга ваздушне пловидбе или обављањем функција управљања протоком ваздушног саобраћаја или управљања ваздушним простором, који су установљени прописима држава потписница ЕСАА споразума или националним прописима, те који се односе на техничку и оперативну оспособљеност и примјереност за пружање наведених услуга и обављање наведених функција на управљање безбједношћу, као и на системе, њихове саставне дијелове и припадајуће поступке;
- h) **Безбједносни захтјев**: Подразумијева средство за ублажавање ризика, дефинисано стратегијом ублажавања ризика, које омогућује постизање посебног безбједносног циља; безбједносни захтјеви укључују организационе, оперативне, процедуралне, функционалне захтјеве, захтјеве у погледу успешности дјеловања и интероперабилности или у погледу функција окружења;
- i) **Безбједносни записи** (*Safety Records*): Скуп информација о једном догађају или низу безбједносних догађаја које се прикупљају и чувају, а служе као гаранција безбједности и којима се уједно демонстрира ефикасност успостављеног система управљања безбједношћу;
- j) **Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине** (*Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation*): Надлежна ваздухопловна власт Босне и Херцеговине;
- k) **Државна надзорна власт/Национално надзорно тијело** (*National Supervisory Authority*): означава тијело или тијела које је именovala или установила Босна и Херцеговина као своја национална овлашћена тијела у складу са Законом о ваздухопловству Босне и Херцеговине, члан 16. став (1), и Правилником којим се успоставља оквир за стварање Јединственог европског неба, члан 5. став (1), и чланом 4. Уредбе (ЕЗ) број 549/2004, која се налази у Додатку I овог Правилника;
- l) **ЕСАА Споразум** (*Multilateral Agreement on the Establishment of a European Common Aviation Area*): Мултилатерални споразум између Европске заједнице и њених држава чланица, Републике Албаније, Босне и Херцеговине, Републике Бугарске, Републике Хрватске, Бивше Југословенске Републике Македоније, Републике Исланд, Републике Црне Горе, Краљевине Норвешке, Румуније, Републике Србије и Мисије привремене управе Уједињених нација на Косову (у складу са Резолуцијом Савјета безбједности УН 1244 од 10. јуна 1999.) о успостављању Заједничког европског ваздухопловног подручја;
- m) **Функционални систем**: Подразумијева комбинацију система, поступака и људских ресурса организованих ради извођења функције у оквиру управљања ваздушним саобраћајем;
- n) **Интерна ревизија безбједности**: Безбједносни контролни преглед (*Safety Survey*) јесте систематска провјера са циљем да се препоруче побољшања тамо где су она потребна, да се пружи гаранција да се текући послови безбједно обављају, као и да се потврди да се ти послови обављају у складу са системом управљања безбједношћу (*SMS*);
- o) **Комерцијални ваздушни транспорт** (*Commercial Air Transport*): Свака ваздухопловна операција која укључује транспорт путника, терета или поште за накнаду или у најам;
- p) **Контрола квалитета** (*Quality Control*): Оперативни поступци и активности које се користе да би се испунили захтјеви за квалитет (ISO 9000);
- г) **Корективна мјера**: Подразумијева мјеру за отклањање узрока откривене неусклађености;
- s) **Квалитет** (*Quality*): Степен до којег скуп својствених карактеристика испуњава захтјеве (ISO 9000);
- t) **Квантитативни нивои безбједности** (*Quantitative Safety Levels*): Бројчане вриједности путем којих су дефинисани нивои безбједности;
- у) **Несрећа** (*Accident*): Догађај који је у вези са операцијом ваздухоплова, када се ради о ваздухоплову са посадом, а дешава се у временском периоду када се било која особа укрца у авион са намјером да полети и када се та особа искрцала из авиона, или у случају ваздухоплова без посаде, који се дешава у временском периоду између момента када је ваздухоплов спреман за лет до момента када се приземљи и када се главни погонски системи искључе, а у коме:
- 1) је особа смртно или озбиљно повријеђена као резултат:
    - боравка у ваздухоплову,
    - контакта са било којим дијелом ваздухоплова, укључујући дијелове који су откинати са ваздухоплова,
    - директне изложености експлозији, осим уколико су повреде настале природним узроцима, самоповређивањем или повредом од стране других лица, или су повреде нанесене слијепим путницима скривеним изван подручја доступних путницима и посади, или
  - 2) ваздухоплов трпи оштећење или отказ дијела конструкције који:
    - има негативан ефекат на издржљивост конструкције, перформансе или карактеристике ваздухоплова, и
    - обично захтијева веће поправке или замјене оштећених дијелова, осим отказа или оштећења мотора, када је штета ограничена на један мотор, укључујући његову плату или додатке пропелера, врхова крила, антена, лопатица, сонди, гума, кочница, точкава, аеродинамичке оплате, дијелова оплате, врата стајног трапа, вјетробранског стакла (као што су мања

- удубљења или рупе на оплати ваздухоплова), или мања оштећења главних елиса, репних елиса, стајног трапа, и оних насталих од града или удара птица (укључујући рупе на кућиштима антена).
- 3) је ваздухоплов нестало или је у потпуности недоступан.
- v) **Неусклађеност (Noncompliance)**: Недостатак у особини, документацији или процедури у односу на важеће прописе;
- z) **Неусаглашеност (Nonconformity)**: Недостатак у особини, документацији или процедури у односу на важеће стандарде;
- aa) **Опасност (Hazard)**: Означава било које стање, догађај или околност који би могли проузроковати несрећу;
- bb) **Оперативна организација**: Организација одговорна за пружање техничких услуга подршке у ваздушном саобраћају, комуникацији, навигацији или надзору;
- cc) **Опште ваздухопловство (General Aviation)**: Све операције ваздухоплова осим комерцијалног ваздушног саобраћаја или радова из ваздуха;
- dd) **Организација**: Пружалац услуга ваздушне пловидбе или субјекат који обезбјеђује управљање протоком ваздушног саобраћаја или управљање ваздушним простором;
- ee) **Организациони приказ (Organisation Exposition)**: Документ који описује организацију и начин рада пружаоца услуга у ваздушној пловидби;
- ff) **Осигуравање безбједности летења (Safety Assurance)**: Означава све планиране и системске радње неопходне како би се створила одговарајућа поузданост да су производ, услуга, организација или функционални систем постигли прихватљив или толерантан ниво безбједности летења;
- gg) **Озбиљни инцидент/незгода (Serious Incident)**: Инцидент/незгода који се догодио у околностима које упућују на то да је постојала велика вјероватноћа да се догоди несрећа и који је у вези са операцијом ваздухоплова, када се ради о ваздухоплову са посадом, а дешава се у временском периоду када се било која особа укрца у авион са намјером да полети и када се та особа искрцала из авиона, или, у случају ваздухоплова без посаде, који се дешава у временском периоду између момента када је ваздухоплов спреман за лет до момента када се приземљи и када се главни погонски системи искључе. Попис примјера озбиљних инцидената се налази у Додатку VI овог Правилника.
- hh) **Озбиљност опасности (Severity)**: Степен утицаја опасности или посљедица опасности на коришћење ваздухоплова;
- ii) **Паневропска услуга ваздушне пловидбе (Pan-European Air Navigation Service)**: Услуга ваздушне пловидбе која је осмишљена и успостављена за кориснике у оквиру већине или свих држава потписница ЕСАА споразума, а која се може и проширити изван ваздушног простора територије на коју се Споразум примјењује;
- jj) **Политика безбједности (Safety Policy)**: Представља изјаву организације о основном приступу којим та организација постиже ниво безбједности који је прихватљив;
- kk) **Праћење безбједности (Safety Monitoring)**: Систематске активности које се предузимају да би се откриле промјене које имају утицај на пружање услуга у ваздушној пловидби, а те активности имају за циљ успостављање нивоа безбједности који се може толерисати;
- ll) **Процјена ризика (Risk Assessment)**: Процјена којом се утврђује да ли се остварени или уочени ризик може толерисати;
- mm) **Процес**: Подразумијева скуп међусобно повезаних или узајамно дјелујућих радњи који претвара улазне елементе у излазне елементе;
- nn) **Провјера**: Подразумијева потврду предочавањем објективних доказа да су спецификовани захтјеви испуњени;
- oo) **Пружалац услуга ваздушне пловидбе**: Било које правно или физичко лице које пружа услуге ваздушне пловидбе за општи ваздушни саобраћај, укључујући и организацију која је поднијела захтјев за добијање сертификата за пружање тих услуга;
- pp) **Рад из ваздуха (Aerial Work)**: операција у којој се ваздухоплов користи за специјалне услуге у пољопривреди, грађевинарству, за потребе снимања/фотографисања, у циљу осматрања и праћења, трагања и спасавања, маркетинга итд;
- qr) **Ревизија безбједносних прописа**: Подразумијева системски и независан преглед који обавља државна надзорна власт/национално надзорно тијело, или се обавља у његово име, како би се утврдило јесу ли цјелокупна рјешења у погледу безбједности, или њихови елементи, а која су повезана с процесима и њиховим резултатима, производима или услугама, усклађена са захтијеваним безбједносним рјешењима те проводе ли се ефикасно и јесу ли примјерена за постизање очекиваних резултата;
- ss) **Ризик (Risk)**: Означава комбинацију опште вјероватноће или учесталости појављивања штетног утицаја изваног опасношћу и озбиљности тог утицаја;
- tt) **Сертификација (Certification)**: Представља поступак утврђивања да ли производ, услуга, организација или појединац испуњавају захтјеве релевантног стандарда. Поступак се завршава званичном потврдом - сертификатом о усаглашености и уписом имаоца сертификата у релевантан регистар;
- uu) **Сертификат за пружање услуга у ваздушној пловидби** (у даљем тексту: сертификат): Јавна исправа коју издаје државна надзорна власт / национално надзорно тијело, којом се потврђује да пружалац услуга у ваздушној пловидби испуњава услове за пружање једне или више услуга у ваздушној пловидби;
- vv) **Систем управљања безбједношћу (Safety Management System - SMS)**: Обухвата организацију, процедуре и систем одговорности којима се успоставља и одржава прихватљив ниво безбједности у раду пружаоца услуга у ваздушној пловидби;
- zz) **SMS документација (SMS Documentation)**: Скуп докумената припремљених на бази политике безбједности и у сврху постизања безбједносних циљева, на основу којих је развијен и

- документован систем управљања безбједношћу (SMS);
- aaa) **Спољне услуге (External Services):** Сва материјална и нематеријална средства, производи или услуге које пружа организација која није обухваћена системом управљања безбједношћу пружаоца услуга у ваздушној пловидби;
- bbb) **Степен озбиљности (Severity Class):** Вредновање озбиљности које представља израз величине утицаја опасности на операције ваздухоплова и изражава се нумерички од 1 (најозбиљнији) до 5 (најмање озбиљан);
- ccc) **Управљање квалитетом (Quality Management):** Координисане активности које усмјеравају и контролишу организацију у погледу квалитета (ISO 9000);
- ddd) **Умањене ризика (Risk Mitigation):** Мјере које се предузимају са циљем контроле или спречавања опасности која може да има штетне посљедице и у циљу довођења ризика на ниво безбједности који се може толерисати;
- eee) **Уочавање опасности (Hazard Identification):** Процес којим се одређује каква опасност може да се догоди, зашто може да се догоди и како може да се догоди;
- fff) **Услуге:** Означавају услугу у ваздушној пловидби или скуп услуга у ваздушној пловидби;
- ggg) **Ваздухоплов (Aircraft):** Свака машина која се одржава у атмосфери због реакције ваздуха, осим реакције ваздуха у односу на земљину површину.
- (2) Скраћенице употребљене у овом Правилнику имају следеће значење:
- a) **ATFM (Air Traffic Flow Management)** - Управљање током ваздушног саобраћаја;
- b) **AIS (Aeronautical Information Services)** - Услуге ваздухопловног информисања у ваздушној пловидби;
- c) **ASM (Air Space Management)** - Управљање ваздушним простором;
- d) **ATS (Air Traffic Services)** - Услуге контроле ваздушног саобраћаја у ваздушној пловидби;
- e) **ANSP (Air Navigation Service Provider)** - Пружалац услуга ваздушне пловидбе;
- f) **APMF (Application Management Function)** - Функција управљања захтјевима;
- g) **BHDCA (Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation)** - Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине;
- h) **CFIT (Controlled Flight into Terrain)** - Контролисани лет у тло;
- i) **CNS (Communication, Navigation or Surveillance)** - Услуге комуникације, навигације или надзора у ваздушној пловидби;
- j) **CTL (Certification Team Leader)** - Вођа тима за сертификацију;
- k) **EU (European Union)** - Европска унија;
- l) **ICAO (International Civil Aviation Organisation)** - Међународна организација цивилног ваздухопловства;
- m) **MET (Meteorological Services)** - Метеоролошке услуге у ваздушној пловидби;
- n) **NSA (National Supervisory Authority)** - Државна надзорна власт/Национално надзорно тијело;
- o) **SMS (Safety Management System)** - Систем управљања безбједношћу;
- p) **QMC (Quality Management System)** - Систем управљања квалитетом.
- Члан 3.
(Надлежни органи за сертификавање)
- (1) На основу члана 16. став (1) Закона о ваздухопловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 39/09) надлежни орган за сертификавање пружалаца услуга ваздушне пловидбе за организације чије се главно сједиште рада и, ако имају, регистрована канцеларија налази у Босни и Херцеговини, је BHDCA као државна надзорна власт / национално надзорно тијело.
- (2) BHDCA је надлежни орган за надзор безбједности сертификованих организација чије се главно сједиште рада и, ако имају, регистрована канцеларија, налази у Босни и Херцеговини.
- Члан 4.
(Издавање сертификата)
- (1) У сврху добијања сертификата неопходног за пружање услуга ваздушне пловидбе и изузимајући оне који право пружања услуга остварују на основу члана 7. став (5) Додатка I Правилника о пружању услуга ваздушне навигације у Јединственом европском небу ("Службени гласник БиХ", број 45/10), пружаоци услуга морају да испуне:
- a) опште захтјеве за пружање услуга ваздушне пловидбе одређене Додатком I овог Правилника;
- b) додатне специфичне захтјеве одређене Додатком од II до V овог Правилника према врсти услуге коју пружају.
- (2) BHDCA провјерава усклађеност организације са општим захтјевима прије издавања сертификата тој организацији.
- (3) Организација је дужна да испуни опште захтјеве најкасније до издавања сертификата у складу са:
- a) чланом 7. Додатка I Правилника о пружању услуга ваздушне навигације у Јединственом европском небу ("Службени гласник БиХ", број 45/10);
- b) чланом 8b став (2) Додатка III Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја ("Службени гласник БиХ", број 45/10).
- Члан 5.
(Одступања)
- (1) У случају одступања од члана 4. став (1) овог Правилника, одређени пружаоци услуга ваздушне пловидбе могу изабрати да не пружају прекограничне услуге и могу се одрећи права на узајамно признавање у оквиру Јединственог европског неба. Они могу, под тим околностима, поднијети захтјев за добијање сертификата који је ограничен на ваздушни простор под надлежношћу Босне и Херцеговине у складу са чланом 7. став (2) Додатка I Правилника о пружању услуга ваздушне навигације у Јединственом европском небу ("Службени гласник БиХ", број 45/10).
- (2) Да би испунио услов за подношење захтјева за добијање сертификата са одступањем из става (1) овог члана, пружалац услуга ваздушне пловидбе пружа услуге или планира да их пружа у погледу једне или више следећих категорија:
- a) рад из ваздуха;
- b) општа/генерална авијација;

- c) комерцијални ваздушни транспорт који је ограничен на ваздухоплове који имају мање од 10 тона масе при полијетању или мање од 20 путничких сједишта;
- d) комерцијални ваздушни транспорт са мање од 10.000 кретања у години, без обзира на максималну масу полијетања и број путничких сједишта; 'кретања' се рачунају као збир полијетања и слијетања и броје се као просјек за период од претходне три године.
- (3) Да би поднио захтјев из става (1) овог члана, пружалац услуга ваздушне пловидбе, који није пружалац услуга контроле ваздушног саобраћаја, мора да има бруто годишњи промет који не прелази износ од 1.000.000 евра у односу на услуге које пружа или планира да пружа.
- (4) Када, из објективних практичних разлога, пружалац услуга ваздушне пловидбе није у могућности да пружи доказ да испуњава квалификационе критеријуме из ст. (2) и (3) овог члана, ВНДСА може прихватити аналогне бројке или прогнозе у вези са горњим границама дефинисаним у ст. (2) и (3) овог члана. При подношењу захтјева, пружалац услуга ваздушне пловидбе ће истовремено поднијети у ВНДСА релевантан доказ у погледу квалификационих критеријума.
- (5) ВНДСА може одобрити специфична одступања подносиоцима захтјева који испуњавају квалификационе критеријуме из ст. (2) и (3) овог члана, сразмјерно њиховом доприносу АТМ-у у ваздушном простору који је у надлежности Босне и Херцеговине. Та одступања се могу односити само на захтјеве утврђене Додатком I овог Правилника. Међутим, одступања за сљедеће захтјеве неће бити одобрена:
- a) техничка и оперативна стручност и способност (тачка 1. Додатка I овог Правилника);
- b) управљање безбједношћу (тачка 3.1 Додатка I овог Правилника);
- c) људски ресурси (тачка 5. Додатка I овог Правилника);
- d) отворено и транспарентно пружање услуга ваздушне пловидбе (тачка 8.1 Додатка I овог Правилника).
- (6) Поред одступања утврђених у ставу (2) овог члана, ВНДСА може да одобри одступања подносиоцима захтјева који пружају аеродромске услуге информисања у лету редовно опслужујући не више од једне радне позиције на одређеном аеродрому. ВНДСА то чини сразмјерно са доприносом АТМ-у подносиоца захтјева у ваздушном простору који је у надлежности Босне и Херцеговине. Ова одступања се могу односити само на сљедеће захтјеве из тачке 3 Додатка II овог Правилника:
- a) одговорност у управљању безбједношћу летења и спољне услуге и снабдијевање (тачка 3.1.2 (b) и (e) Додатка II овог Правилника);
- b) безбједносни прегледи (тачка 3.1.3 (a) Додатка II овог Правилника);
- c) безбједносни захтјеви за процјену и ублажавање ризика у вези са промјенама (тачка 3.2 Додатка II овог Правилника).
- (7) Не одобравају се одступања од захтјева у Додацима III, IV или V овог Правилника.
- (8) У складу са Анексом II Додатка I Правилника о пружању услуга ваздушне навигације у Јединственом европском небу ("Службени гласник БиХ", број 45/10), ВНДСА:
- a) наводи карактер и обим одступања у условима приложеним уз сертификат наводећи правну основу за одступање;
- b) ограничава временско важење сертификата, када се то сматра неопходним у сврху надзора;
- c) прати да ли пружаоци услуга у ваздушној пловидби и даље испуњавају услове за одступање.
- Члан 6.
(Доказивање усклађености)
- (1) На захтјев ВНДСА, организација пружа све релевантне доказе у сврху доказивања усклађености са важећим општим захтјевима.
- (2) Сертификована организација ће обавијестити ВНДСА о планираним промјенама у свом пружању услуга ваздушне пловидбе које могу да утичу на њену усклађеност са важећим општим захтјевима или условима придодатим уз сертификат.
- (3) Када сертификована организација више не испуњава важеће опште захтјеве или, гдје је примјенљиво, услове придодате уз сертификат, ВНДСА ће, у року од једног мјесеца од датума утврђивања неусклађености наложити организацији да предузме корективне мјере, уколико до тог рока организација није сама предузела корективне мјере.
- (4) О одлуци из става (3) овог члана ВНДСА одмах обавјештава сертификовану организацију.
- (5) ВНДСА провјерава да ли је корективна мјера проведена прије него што о свом одобрењу обавијести сертификовану организацију. Када ВНДСА процјени да корективна мјера није проведена на одговарајући начин у временском року договореном са организацијом, ВНДСА ће предузети одговарајуће извршне мјере како је утврђено у члану 7. став (7) Додатка I Правилника о пружању услуга ваздушне навигације у Јединственом европском небу ("Службени гласник БиХ", број 45/10) и чл. 10, 25, и 68. Додатка I, те члану 22a тачка d) Додатка III Правилника о заједничким правилима у подручју цивилног ваздухопловства и надлежностима Европске агенције за безбједност ваздушног саобраћаја ("Службени гласник БиХ", број 45/10), узимајући у обзир потребу да се омогући континуитет услуга у ваздушној пловидби.
- Члан 7.
(Олакшавање праћења испуњавања захтјева)
- (1) Организације су дужне да олакшају провођење инспекција и прегледа које врши ВНДСА или квалификовано тијело који ради у име ВНДСА, укључујући посјете на лицу мјеста и посјете без претходне најаве.
- (2) Овлашћена лица у поступку провођења инспекција и стручног надзора имају овлашћење да обављају сљедеће радње:
- a) да истраже релевантне евиденције, податке, процедуре и било који други материјал релевантан за пружање услуга ваздушне пловидбе;
- b) да узимају копије или изводе из тих евиденција, података, процедура и другог материјала;
- c) траже усмено објашњење на лицу мјеста;
- d) улазе у релевантне просторије, посједи или средства транспорта.
- Члан 8.
(Континуирана усклађеност)
- (1) ВНДСА, на основу доказа којим располаже, прати на годишњем нивоу текућу усклађеност организација које је сертификовала.

(2) ВНДСА успоставља и ажурира, на годишњем нивоу, план рада за провођење инспекција и стручног надзора који обухвата све пружаоце услуга које је сертификовала, а који се заснива на процјени ризика повезаних са различитим операцијама које су саставни дио пружених услуга ваздушне пловидбе. ВНДСА се консултује са предметном организацијом као и са било којим другим укљученим надлежним тијелом, по потреби, прије успостављања таквог програма.

Члан 9.

(Безбједносни прописи у вези стручног и техничког особља)
У односу на пружање услуга контроле ваздушног саобраћаја, услуга комуникације, навигације или надзора, ВНДСА ће за извршавање овог задатка да:

- a) изда одговарајуће прописе у погледу безбједности летења, а који се односе на стручно и техничко особље које обавља оперативне задатке у вези безбједности;
- b) да осигура адекватан и одговарајући безбједносни надзор стручног и техничког особља којем је било која оперативна организација додијелила обављање оперативних задатака у вези безбједности;
- c) на разумној основи и након прописане истраге, предузме одговарајуће радње у вези са оперативном организацијом и/или њеним стручним и техничким особљем које не испуњава захтјева из тачке 3.3 Прилога II овог Правилника;
- d) провери да су утврђени одговарајући методи са циљем да се осигура да трећа лица којима су додијелили оперативни безбједносни задаци испуњавају захтјева из тачке 3.3 Прилога II овог Правилника.

Члан 10.

(Престанак важења)

Ступањем на снагу овог Правилника престају да важе Додаци I и IV Правилника о утврђивању заједничких захтјева за пружање услуга ваздушне пловидбе ("Службени гласник БиХ", број 05/11).

Члан 11.

(Ступање на снагу)

Правилник ступа на снагу осми дан од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 1-3-02-2-1104-1/15

23. децембра 2015. године

Бања Лука

Генерални директор

Ђорђе Ратковица, с. р.

ДОДАТАК I - ОПШТИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАЊЕ УСЛУГА ВАЗДУШНЕ ПЛОВИДБЕ

1. ТЕХНИЧКА И ОПЕРАТИВНА СТРУЧНОСТ И СПОСОБНОСТ

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе су у стању да пружају своје услуге на безбједан, ефикасан, континуиран и одржив начин, у складу са било којим разумним нивоом укупних захтјева у датом ваздушном простору. У ту сврху, они ће одржавати адекватан технички и оперативни капацитет и стручност.

2. ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА И УПРАВЉАЊЕ

2.1. Организациона структура

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе успостављају и управљају својом организацијом у складу са структуром која подржава безбједно, ефикасно и континуирано пружање услуга ваздушне пловидбе.

Организациона структура дефинише:

- (a) овлашћења, дужности и одговорности именованих одговорних лица, посебно руководећих лица која су одговорна за безбједност ваздушне пловидбе (*safety*), квалитет, сигурност/ваздухопловну безбједност (*security*), финансије и функције у погледу људских ресурса;
- (b) однос и линије извјештавања између различитих дијелова и процеса организације.

2.2. Управљање организацијом

2.2.1. Пословни план

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе израђују пословни план којим се обухвата најмање период од пет година. Пословни план:

- (a) утврђује укупне циљеве пружаоца услуга ваздушне пловидбе и његову стратегију за постизање истих у складу са било којим свеукупним дугорочнијим планом пружаоца услуга ваздушне пловидбе и са релевантним захтјевима Европске уније за развој инфраструктуре или друге технологије;
- (b) садржи одговарајуће циљеве учинка у смислу безбједности ваздушне пловидбе, капацитета, животне средине и исплативости, по потреби.

Информације наведене у тачкама (a) и (b) су у складу са Планом учинка (*Performance Plan*) националних или функционалних блокова ваздушног простора и, што се тиче безбједности података, у складу са државним програмом безбједности из Стандарда 2.27.1 Анекса 11 Конвенције о међународном цивилном ваздухопловству, измјена и допуна 47Б од 20. јула 2009. (*2.27.1 of Annex 11 to the Convention on International Civil Aviation, Amendment 47 B from 20 July 2009*).

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе доказују безбједносно и пословно оправданост за веће инвестиционе пројекте укључујући, кад је релевантно, процијењени утицај на одговарајуће циљеве учинка из тачке (b) и утврђујући инвестиције које произилазе из правних захтјева у вези са имплементацијом Програма истраживања АТМ-а Јединственог европског неба (*Single European Sky ATM Research programme - SESAR*).

2.2.2. Годишњи план

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе израђују годишњи план који обухвата предстојећу годину и који додатно наводи карактеристике пословног плана и описује све његове измјене.

Годишњи план обухвата следеће одредбе о нивоу и квалитету услуге, као што је очекивани ниво капацитета, безбједности ваздушне пловидбе, заштите животне средине и исплативости, по потреби:

- (a) информације о увођењу нове инфраструктуре или других развојних достигнућа и изјаву о томе на који начин доприносе побољшању учинка пружаоца услуга ваздушне пловидбе, укључујући ниво и квалитет услуга;
- (b) показатеље учинка који су у складу са националним планом учинка или планом учинка функционалног блока ваздушног простора, на основу којих се може разумно оцијенити ниво учинка и квалитет услуге;
- (c) информације о мјерама предвиђеним за ублажавање безбједносних ризика утврђених у безбједносном плану пружаоца услуга ваздушне пловидбе, укључујући безбједносне показатеље за праћење безбједносних ризика и, по потреби, процијењени трошак мјера ублажавања;

- (d) очекивану краткорочну финансијску позицију пружаоца услуга ваздушне пловидбе као и све измјене или утицаје на пословни план.

2.2.3. Дио планова који се односи на учинак

Пружалац услуга ваздушне пловидбе ће, на захтјев, садржај дијела пословног плана који се односи на учинак и годишњег плана ставити на располагање Европској комисији под условима које утврди ВНДСА у складу са националним прописима.

3. УПРАВЉАЊЕ БЕЗБЈЕДНОШЋУ И КВАЛИТЕТОМ

3.1. Управљање безбједношћу

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе управљају безбједношћу свих својих услуга. При томе, они успостављају формалне међувезе са свим заинтересованим странама које могу директно да учину на безбједност њихових услуга.

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе израђују процедуре за управљање безбједношћу приликом увођења нових функционалних система или приликом промјена постојећих функционалних система.

3.2. Систем управљања квалитетом

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе успостављају систем управљања квалитетом који обухвата све услуге ваздушне пловидбе које они пружају, у складу са сљедећим принципима.

Систем управљања квалитетом:

- дефинише политику квалитета на начин да што боље задовољава потребе различитих корисника;
- доноси програм осигурања квалитета који садржи поступке осмишљене за провјеру провођења свих операција у складу са важећим захтјевима, стандардима и процедурама;
- пружа доказ о функционисању система управљања квалитетом уз помоћ приручника и докумената о праћењу рада;
- именује представнике руководства који надгледају усклађеност са поступцима и адекватност истих, да би се осигурала безбједна и ефикасна оперативна пракса;
- обавља ревизије успостављеног система управљања квалитетом и предузима корективне мјере, по потреби.

Сертификат EN ISO 9001, који је издала одговарајућа акредитована организација, а који обухвата услуге ваздушне пловидбе које пружа предметни пружалац услуга сматра се довољним доказом усклађености. Пружалац услуга ваздушне пловидбе прихвата, да на захтјев ВНДСА, истој пружи на увид документа у вези са издавањем сертификата.

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе могу интегрисати системе за управљање безбједношћу ваздушне пловидбе (*safety*), сигурношћу/ваздухопловном безбједношћу (*security*) и квалитетом у свој систем управљања.

3.3. Оперативни приручници

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе израђују и редовно ажурирају оперативне приручнике који се односе на пружање њихових услуга намијењене оперативном особљу у сврху кориштења и консултовања.

Они осигуравају да:

- оперативни приручници садрже упутства и информације неопходне оперативном особљу за извршавање њихових дужности;
- су предметном особљу доступни релевантни дијелови оперативних приручника;

- оперативно особље буде у најкраћем року информисано о измјенама и допунама оперативних приручника које се односе на њихове дужности као и на њихово ступање на снагу.

4. СИГУРНОСТ/ВАЗДУХОПЛОВНА БЕЗБЈЕДНОСТ (*security*)

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе успостављају систем управљања сигурношћу /ваздухопловном безбједношћу (*security*) да би осигурали:

- сигурност (*security*) својих објеката и особља да би се спријечило незаконито ометање пружања услуга ваздушне пловидбе;
- сигурност (*security*) оперативних података које примају или производе или које користе на неки други начин, тако да је приступ њима ограничен само на овлашћена лица.

Систем управљања сигурношћу (*security*) дефинише:

- поступке који се односе на процјену и ублажавање сигурносних (*security*) ризика, праћење и побољшање сигурности (*security*), сигурносне (*security*) прегледе и преношење знања и искустава;
- начине осмишљене за откривање упада у систем сигурности (*security*) и за узбуђивање особља одговарајућим сигурносним (*security*) упозорењима;
- начине контролисања посљедица упада у систем сигурности (*security*) и утврђивања процедура за враћање у првобитно стање и процесе ублажавања да би се спријечило понављање.

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе осигуравају да њихово особље, по потреби, прође сигурносну (*security*) провјеру и врше координацију са цивилним и војним органима да би осигурали сигурност (*security*) својих објеката, особља и података.

Системи за управљање безбједношћу ваздушне пловидбе (*safety*), квалитетом и сигурношћу (*security*) могу бити пројектовани и њима се може управљати као интегрисаним системом за управљање.

5. ЉУДСКИ РЕСУРСИ

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе ће запослити одговарајуће обучено особље да би осигурали пружање услуга ваздушне пловидбе на безбједан, ефикасан, континуиран и одржив начин. У овом смислу, они ће успоставити политику запошљавања и обуке особља.

6. ФИНАНСИЈСКА МОЋ

6.1. Економски и финансијски капацитет

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе испуњавају финансијске обавезе као што су фиксни и промјенљиви трошкови рада или трошкови капиталних инвестиција. Они ће користити одговарајући систем за обрачунавање трошкова. Доказиваће своје способности кроз годишњи план како је наведено у тачки 2.2.2 као и кроз билансе стања и рачуне у складу са својим правним статутом.

6.2. Финансијска ревизија

У складу са чланом 12. став (2) Додатка I Правилника о пружању услуга ваздушне навигације у Јединственом европском небу ("Службени гласник БиХ", број 45/10), пружаоци услуга ваздушне пловидбе доказују да се над њима проводи независна ревизија.

7. ОДГОВОРНОСТ И ПОКРИЋЕ ОСИГУРАЊА

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе ће успоставити рјешења којим покривају своје одговорности које проистичу из важећих прописа.

Кориштени метод за обезбјеђивање покрића одговара потенцијалном губитку или штети која је у питању, узимајући у обзир правни статус организације и ниво доступног комерцијалног покрића осигурања.

Пружалац услуга ваздушне пловидбе који користи услуге другог пружаоца услуга ваздушне пловидбе ће осигурати да споразумима буде обухваћена расподела одговорности између њих.

8. КВАЛИТЕТ УСЛУГА

8.1. Отворено и транспарентно пружање услуга ваздушне пловидбе

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе пружају на отворен и транспарентан начин услуге ваздушне пловидбе. Они објављују услове приступа њиховим услугама и успостављају процес редовних званичних, појединачних или групних консултација са корисницима тих услуга, и то најмање једанпут годишње.

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе не смију вршити дискриминацију на основу националности или идентитета корисника или класе корисника у складу са важећим законима.

8.2. Планови за непредвиђене ситуације

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе имају установљене планове за непредвиђене ситуације за све услуге ваздушне пловидбе које пружају, у случају догађаја који за последицу имају значајно умањење или прекидање њихових операција.

9. ЗАХТЈЕВИ У ПОГЛЕДУ ИЗВЈЕШТАВАЊА

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе достављају годишњи извјештај о својим активностима у ВНДСА.

Годишњи извјештај обухвата финансијске резултате не доводећи у питање чл. 12. Додатка I Правилника о пружању услуга ваздушне навигације у Јединственом европском небу ("Службени гласник БиХ", број 45/10), као и њихов оперативни рад и све друге значајне активности и развојна достигнућа, нарочито у области безбједности летења.

Годишњи извјештај укључује најмање:

- (a) процјену нивоа квалитета остварених услуга ваздушне пловидбе;
- (b) учинак пружалаца услуга ваздушне пловидбе у поређењу са циљевима учинка утврђеним у пословном плану у тачки 2.2.1, уз поређење стварног учинка у односу на годишњи план путем показатеља учинка утврђених годишњим планом;
- (c) давање објашњења за одступање од циљева и утврђивање мјера за отклањање недостатака током референтног периода;
- (d) развој у операцијама и инфраструктури;
- (e) финансијске резултате, док год не буду објављени одвојено у складу са чл. 12. ст. (1) Додатка I Правилника о пружању услуга ваздушне навигације у Јединственом европском небу ("Службени гласник БиХ", број 45/10);
- (f) информације о званичном процесу консултација са корисницима њихових услуга;
- (g) информације о политици у области људских ресурса.

Пружаоци услуга ваздушне пловидбе ће садржај годишњег извјештаја на захтјев ставити на располагање

Европској комисији и ЕАСА-и као и јавности под условима које одреди ВНДСА у складу са националним законом.

ДОДАТАК II - ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАЊЕ УСЛУГА КОНТРОЛЕ ВАЗДУШНОГ САОБРАЋАЈА I. ВЛАСНИШТВО

Пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја обавјештавају ВНДСА о:

- (a) свом правном статусу, власничкој структури и другим рјешењима која имају значајан утицај на контролу над њиховом својином;
- (b) везама са организацијама које нису укључене у пружање услуга ваздушне пловидбе, укључујући комерцијалне активности у које су они директно укључени или путем повезаних предузећа, које износе више од 1% њихових очекиваних прихода; такође, дужни су да пријаве сваку измјену појединачног власничког удјела који представља 10% или више њиховог укупног власништва.

Пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја ће предузети све неопходне мјере да би спријечили ситуацију сукоба интереса који би могао угрозити непристрасно и објективно пружање њихових услуга.

2. ОТВОРЕНО И ТРАСПАРЕНТНО ПРУЖАЊЕ УСЛУГА

Уз тачку 8.1 Додатка I и када Босна и Херцеговина одлучи да организује пружање специфичних услуга контроле ваздушног саобраћаја у конкурентском окружењу, Босна и Херцеговина може предузети све одговарајуће мјере да осигура да пружаоци тих специфичних услуга контроле ваздушног саобраћаја не започну са активностима које имају за циљ или последицу спречавање, ограничавање или нарушавање конкуренције, нити да започну са активностима које доводе до злоупотребе доминантне позиције у складу са важећим националним прописима.

3. БЕЗБЈЕДНОСТ УСЛУГА

3.1. Систем управљања безбједношћу (SMS)

3.1.1. Општи безбједносни захтјеви

Пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја, као саставни дио управљања њиховим услугама, успостављају систем управљања безбједношћу (SMS) који:

- (a) осигурава званичан, јасан и проактиван приступ систематском управљању безбједношћу ради испуњавања одговорности везаних за безбједност у оквиру пружања њихових услуга; дјелује у погледу свих њихових услуга и пратећих гјежења у оквиру своје управљачке контроле; и укључује, као своју основу, изјаву о безбједносној политици којом се дефинише основни приступ организације управљању безбједношћу (управљање безбједношћу);
- (b) осигурава да сви који су укључени у безбједносне аспекте пружања услуга у контроли ваздушног саобраћаја имају појединачну безбједносну одговорност за своје властите поступке/радње; да су руководиоци одговорни за безбједносни учинак њихових одјељења и одсјека и да главно руководство пружаоца услуга сноси свеукупну безбједносну одговорност (безбједносна одговорност);
- (c) осигурава да се остваривању задовољавајуће безбједности у услугама ваздушног саобраћаја додијели највиши приоритет (безбједносни приоритет);

- (d) осигурава да при пружању услуга контроле ваздушног саобраћаја главни безбједносни циљ буде да се на најмању мјеру сведе његов удио у ризику од ваздухопловне несреће колико год је то разумно могуће (безбједносни циљ).

3.1.2. Захтјеви за постизање безбједности

У оквиру провођења SMS-а, пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја:

- (a) осигуравају да је особље адекватно обучено и стручно оспособљено за посао који треба да обавља, уз услов да посједују одговарајуће дозволе ако се тако захтијева и да испуњавају важеће захтјеве у погледу здравствене способности (стручност);
- (b) осигуравају да функција управљања безбједношћу буде утврђена са организационом одговорношћу за развој и одржавање SMS-а; осигуравају да ова тачка одговорности буде независна од линије руковођења и одговорна директно највишем организационом нивоу. Међутим, у случају малих организација када комбинација одговорности може онемогућити довољну независност у том погледу, рјешења за гарантовање безбједности допуњавају се додатним независним средствима; и осигуравају да главно руководство организације пружаоца услуга буде активно укључено у осигуравање управљања безбједношћу (одговорност у управљању безбједношћу);
- (c) осигуравају да се, када год је изводиво, изведу и одрже квантитативни безбједносни нивои за све функционалне системе (квантитативни безбједносни нивои);
- (d) осигуравају да се SMS систематски документује на начин да се успостави јасна веза са безбједносном политиком организације (SMS документација);
- (e) осигуравају адекватну оправданост безбједности услуга и средстава пружених извана, имајући у виду њихов безбједносни значај у оквиру пружања услуга (вањске услуге и средства);
- (f) осигуравају да се процјена и ублажавање ризика спроводе на одговарајућем нивоу да би се обезбједило детаљно разматрање свих аспеката пружања ATM услуга (процјена и ублажавање ризика). У вези са промјенама функционалног система ATM-а, примјењује се тачка 3.2;
- (g) осигуравају да се оперативни и технички догађаји у вези са ATM-ом за које се сматра да имају значајне безбједносне импликације одмах истраже и да се предузму све неопходне корективне мјере (безбједносни догађаји). Они такође доказују да су спровели захтјево о извјештавању и процјени безбједносних догађаја у складу са важећим националним прописима.

3.1.3. Захтјеви у погледу осигурања безбједности

У оквиру спровођења SMS-а, пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја осигуравају да:

- (a) се безбједносне провере спроводе редовно, са циљем да се препоруче побољшања тамо гдје су потребна, да би се пружила гаранција руководиоцима безбједносних активности у оквиру њихових области и потврдила усклађеност са релевантним дијеловима SMS-а (безбједносне провере);
- (b) се успоставе методе за откривање промјена у функционалним системима или операцијама који

могу указати да се неки елемент приближава тачки на којој више није могуће испунити прихватљиве стандарде безбједности, и да се предузимају корективне мјере (праћење безбједности);

- (c) се безбједносна евиденција одржава кроз провођење SMS-а као основа за гарантовање безбједности свима који су повезани са, одговорни за, или зависни од пружених услуга, и BHDCA (безбједносна евиденција).

3.1.4. Захтјеви за унапређење безбједности

У оквиру провођења SMS-а, пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја осигуравају да:

- (a) сво особље буде свјесно потенцијалних опасности по безбједност у вези са њиховим дужностима (свијест о безбједности);
- (b) се сазнања која проистекну из истрага безбједносних догађаја и других безбједносних активности преносе у оквиру организације на управљачким и оперативним нивоима (преношење знања и искустава);
- (c) се особље активно подстиче да предлаже рјешења за утврђене опасности и да се, по потреби, врше промјене ради побољшања безбједности (побољшање безбједности).

3.2. Безбједносни захтјеви за процјену и ублажавање ризика у односу на промјене

3.2.1. Одјељак 1

У оквиру провођења SMS-а, пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја ће осигурати да се идентификовање опасности као и процјена и ублажавање ризика систематски проводе за сваку промјену на оним дијеловима функционалног ATM система и пратећим рјешењима у оквиру њихове управљачке контроле, на начин да се обухвати:

- (a) укупан вијек трајања саставног дијела функционалног ATM система који је у питању, од почетног планирања и дефинисања до операција послје примјене, одржавања и повлачења из рада;
- (b) ваздушну, земаљску и, по потреби, просторну компоненту функционалног ATM система, кроз сарадњу са одговорним странама;
- (c) опрему, процедуре и људске ресурсе функционалног ATM система, међусобна дјеловања између тих елемената и међусобна дјеловања између датог саставног дијела и преосталог дијела функционалног ATM система.

3.2.2. Одјељак 2

Процеси идентификовања опасности, процјене и ублажавања ризика укључују:

- (a) одређивање дјелокурга, граница и међувеза датог саставног дијела, као и утврђивање функција које обавља саставни дио и радног окружења у којем је планирано његово дјеловање;
- (b) одређивање безбједносних циљева који се придружују саставном дијелу, укључујући:
- (i) препознавање вјероватних опасности повезаних са ATM-ом и услова под којим долази до отказа, заједно са њиховим заједничким посљедицама;
- (ii) процјену посљедица које они могу имати на безбједност ваздухоплова, као и процјену озбиљности тих посљедица, користећи

- класификациону шему озбиљности наведену у Одјелку 4;
- (iii) утврђивање њихове толеранције, у смислу максималне вјероватноће појављивања догађаја, која произилази из озбиљности и максималне вјероватноће последица опасности, на начин који је у складу са Одјелком 4;
- (c) доношење/израда, по потреби, стратегије ублажавања ризика која:
- (i) наводи начине одбране које треба провести ради заштите од опасности које носе ризике;
- (ii) укључује, по потреби, развијање безбједносних захтјева који се потенцијално односе на дати саставни дио, или друге дијелове функционалног АТМ система, или оперативну окружење;
- (iii) представља гаранцију његове изводљивости и дјелотворности;
- (d) проверу да су испуњени сви утврђени безбједносни циљеви и безбједносни захтјеви:
- (i) прије увођења промјене;
- (ii) током фазе преласка на оперативну употребу;
- (iii) током радног вијека;
- (iv) током било које прелазне фазе до повлачења из употребе.

3.2.3. Одјелак 3

Резултати, припадајућа образложења и докази о процесима процјене и ублажавања ризика, укључујући утврђивање опасности, прикупљају се и документују на начин који осигурава да:

- (a) су утврђена потпуна образложења како би се доказало да дати саставни дио, као и укупни функционални АТМ систем, јесте и да ће остати толерантно безбједан уз испуњавање додијелиених безбједносних циљева и захтјева. Ово укључује, по потреби, спецификације свих кориштених техника предвиђања, праћења или прегледа;
- (b) је могуће све безбједносне захтјеве у вези са увођењем промјене пратити до планираних операција/функција.

3.2.4. Одјелак 4

Идентификација опасности и процјена озбиљности

Проводи се систематска идентификација опасности. Озбиљност последица опасности у датом оперативном окружењу се утврђује класификационом шемом која је приказана у сљедећој табели, док се класификација озбиљности ослања на специфичан доказ који показује највјероватнију последицу опасности, у најгорим околностима.

Класа озбиљности	Последица по операције
1 (највиша)	Несреће дефинисане у чл. 2. тач. у) овог Правилника
2	Озбиљни инциденти/незгоде дефинисани у чл. 2. тач. gg) овог Правилника.
3	Већи инцидент у вези са операцијама ваздухоплова, у ком је безбједност ваздухоплова могла бити угрожена, а који је водио скоро директном контакту између ваздухоплова, ваздухоплова са земљом или препрекама
4	Значајан инцидент који укључује околности које указују да је могло доћи до несреће, озбиљног или већег инцидента, да се ризиком није управљало у оквиру безбједносних маргина или у случају да је други ваздухоплов био у близини.
5 (најнижа)	Без непосредне последице по безбједност.

У сврху извођења закључка о последици опасности по операције и утврђивања његове озбиљности, систематски приступ/процес укључује последице опасности по различите елементе функционалног АТМ система, као што су посада ваздухоплова, контролори ваздушног саобраћаја, функционалне способности ваздухоплова, функционалне способности земаљског дијела функционалног АТМ система и способност безбједног пружања услуга контроле ваздушног саобраћаја.

Шема класификације ризика

Успостављају се безбједносни циљеви засновани на ризику у смислу максималне вјероватноће појављивања опасности, која се изводи из озбиљности њене последице и максималне вјероватноће појављивања последице опасности.

Као неопходни додатак доказивању да су испуњени утврђени квантитативни циљеви, потребно је додатно размотрити управљање безбједношћу да би се АТМ систем учинио безбједнијим, кад год је то потребно.

3.2.5. Одјелак 5

Систем осигурања безбједности софтвера

У оквиру провођења SMS-а, пружалац услуга контроле ваздушног саобраћаја проводи систем осигурања безбједности софтвера у складу са Додатком III Правилника о утврђивању заједничких захтјева за пружање услуга ваздушне пловидбе ("Службени гласник БиХ" број 05/11).

3.3. Безбједносни захтјеви за инжењерско и техничко особље које обавља оперативну-безбједносне задатке

Пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја осигуравају да техничко и инжењерско особље, укључујући особље оперативних подговорних организација које употребљава и одржава АТМ опрему која је одобрена за њихов оперативни рад, има и одржава задовољавајуће знање и разумијевање услуга за које пружају подршку, стварних и могућих последица њиховог рада на безбједност тих услуга, и одговарајућих радних ограничења која се примјењују.

Имајући у виду особље које је ангажовано на задацима у вези са безбједношћу, укључујући особље оперативних подговорних организација, пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја документују адекватност стручности особља, утврђени распоред смјена да би се осигурао довољан капацитет и континуираност услуге, политику и системе квалификованости особља, политику стручног оспособљавања особља, евиденцију и планове стручног оспособљавања, те рјешења за надгледање неквалификованог особља. Пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја имају утврђене процедуре за случајеве када је упитно физичко или ментално стање особља.

Пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја воде евиденцију информација о броју, статусу и распоређивању особља које је укључено у безбједносне задатке.

Овом евиденцијом се:

- (a) идентификују одговорни руководиоци за безбједносне функције;
- (b) евидентирају релевантне квалификације техничког и оперативног особља, у односу на тражене захтјеве у погледу практичне оспособљености и стручности;
- (c) наводе локације и дужности на које се распоређује техничко и оперативно особље, укључујући и евентуалну методологију прављења распореда смјена.

4. РАДНЕ МЕТОДЕ И ОПЕРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ

Пружаоци услуга контроле ваздушног саобраћаја су у стању да докажу да су њихове радне методе и оперативни

поступци у складу са стандардима у сљедећим анексима Конвенције о међународном цивилном ваздухопловству у мјери у којој су релевантни за пружање услуга контроле ваздушног саобраћаја у предметном ваздушном простору:

- (a) Анекс 2 о правилима летења у 10. издању од јула 2005. укључујући све измјене и допуне до броја 42;
- (b) Анекс 10 о ваздухопловним телекомуникацијама, Том II о поступцима комуникације укључујући оне са PANS статусом у 6. издању од октобра 2001. укључујући све измјене и допуне до бр. 85;
- (c) Анекс 11 о услугама контроле ваздушног саобраћаја у 13. издању од јула 2001. укључујући све измјене и допуне до бр. 47-Б.

ДОДАТАК III - ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАЊЕ МЕТЕОРОЛОШКИХ УСЛУГА

1. ТЕХНИЧКА И ОПЕРАТИВНА СТРУЧНОСТ И СПОСОБНОСТ

Пружаоци метеоролошких услуга осигуравају да метеоролошке информације које су неопходне за обављање њихових припадајућих функција и у облику који је прикладан за кориснике буду доступне:

- (a) операторима и члановима летачких посада за претполетно планирање и планирање у лету;
- (b) пружаоцима услуга контроле ваздушног саобраћаја и услуга информисања у лету;
- (c) јединицама служби за потрагу и спасавање;
- (d) аеродромима.

Пружаоци метеоролошких услуга потврђују ниво достижене/оствариве тачности информација достављених за операције, укључујући изворе таквих информација, при том осигуравајући да се такве информације благовремено просљеђују и по потреби ажурирају.

2. РАДНЕ МЕТОДЕ И ОПЕРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ

Пружаоци метеоролошких услуга су у стању да докажу да су њихове радне методе и оперативни поступци у складу са стандардима у сљедећим анексима Конвенције о међународном цивилном ваздухопловству у мјери у којој су релевантни за пружање метеоролошких услуга у предметном ваздушном простору:

- (a) Анекс 3 о метеоролошким услугама за међународну ваздушну пловидбу у 17. издању од јула 2010. укључујући све измјене и допуне до бр. 75;
- (b) Анекс 11 о услугама контроле ваздушног саобраћаја у 13. издању од јула 2001. укључујући све измјене и допуне бр. 47-Б;
- (c) Анекс 14 о аеродромима у сљедећим верзијама:
  - (i) Том I о пројектовању и операцијама аеродрома у 5. издању од јула 2009. укључујући све измјене и допуне до бр. 10-Б;
  - (ii) Том II о хелидромима у 3. издању од јула 2009. укључујући све измјене и допуне до бр. 4.

ДОДАТАК IV - ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАЊЕ УСЛУГА ВАЗДУХОПЛОВНОГ ИНФОРМИСАЊА

1. ТЕХНИЧКА И ОПЕРАТИВНА СТРУЧНОСТ И СПОСОБНОСТ

Пружаоци услуга ваздухопловног информисања осигуравају да су информације и подаци доступни за операције у облику прикладном за:

- (a) оперативном летачко особље, укључујући летачке посаде, као и за планирање лета, системе за управљање летом и симулаторе летења;

- (b) пружаоце услуга контроле ваздушног саобраћаја који су одговорни за услуге информисања у лету, аеродромске услуге информисања у лету и пружање претполетних информација.

Пружаоци услуга ваздухопловног информисања осигуравају cjеловитост података и потврђују ниво тачности информација прослијеђених за операције, са извором тих информација, прије него што се те информације прослиједе.

2. РАДНЕ МЕТОДЕ И ОПЕРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ

Пружаоци услуга ваздухопловног информисања су у стању да покажу да су њихове радне методе и оперативне процедуре у складу са стандардима у:

- (a) Правилнику о квалитету ваздухопловних података и ваздухопловних информација ("Службени гласник БиХ", број 61/14);
- (b) сљедећим анексима Конвенције о међународном цивилном ваздухопловству у мјери у којој су релевантни за пружање услуга ваздухопловног информисања у предметном ваздушном простору:
  - (i) Анекс 3 о метеоролошким услугама за међународну ваздушну пловидбу у 17. издању од јула 2010. укључујући све измјене и допуне до бр. 75;
  - (ii) Анекс 4 о ваздухопловним картама у 11. издању од јула 2009. укључујући све измјене и допуне до бр. 56;
  - (iii) не доводећи у питање Правилник о квалитету ваздухопловних података и ваздухопловних информација ("Службени гласник БиХ", број 61/14), Анекс 15 о услугама ваздухопловног информисања у 13. издању од јула 2010. укључујући све измјене и допуне до бр. 36.

ДОДАТАК V - ПОСЕБНИ ЗАХТЈЕВИ ЗА ПРУЖАЊЕ УСЛУГА КОМУНИКАЦИЈЕ, НАВИГАЦИЈЕ ИЛИ НАДГЛЕДАЊА

1. ТЕХНИЧКА И ОПЕРАТИВНА СТРУЧНОСТ И СПОСОБНОСТ

Пружаоци услуга комуникације, навигације или надгледања осигуравају доступност, континуитет, тачност и cjеловитост својих услуга.

Пружаоци услуга комуникације, навигације или надгледања потврђују ниво квалитета услуга које пружају, и доказују да се њихова опрема редовно одржава и, по потреби, баждари.

2. БЕЗБЈЕДНОСТ (safety) УСЛУГА

Пружаоци услуга комуникације, навигације или надгледања су усклађени са захтјевима из тачке 3. Додатка II о безбједности услуга.

3. РАДНЕ МЕТОДЕ И ОПЕРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ

Пружаоци услуга комуникације, навигације или надгледања су у стању да докажу да су њихове радне методе и оперативне процедуре усклађене са стандардима из Анекса 10 о ваздухопловним телекомуникацијама Конвенције о међународном цивилном ваздухопловству у сљедећим верзијама у мјери у којој су релевантни за пружање услуга комуникације, навигације или надгледања у предметном ваздушном простору:

- (a) Том I о радио-навигационим средствима у шестом издању од јула 2006. укључујући све измјене и допуне до бр. 85;
- (b) Том II о комуникационим поступцима укључујући оне које имају статус PANS у шестом издању од

- октобра 2001, укључујући све измјене и допуне до бр. 85;
- (с) Том III о комуникационим системима у другом издању од јула 2007, укључујући све измјене и допуне до бр. 85;
- (д) Том IV о системима за радарски надзор и избјегавање судара у четвртом издању од јула 2007, укључујући све измјене и допуне до бр. 85;
- (е) Том V о кориштењу спектра ваздухопловних радио фреквенција у другом издању од јула 2001, укључујући све измјене и допуне до бр. 85.

ДОДАТАК VI - ПОПИС ПРИМЈЕРА ОЗБИЉНИХ ИНЦИДЕНАТА

Ниже наведени инциденти су типични примјери инцидента за које се може рећи да припадају озбиљним инцидентима. Листа није коначна и служи само као смјерница у вези са дефиницијом "озбиљног инцидента":

- 1) Близак сусрет у ваздуху који захтијева маневар избјегавања са циљем да се избјегне судар или небезбједна ситуација или при којем би поступак избјегавања представљао одговарајућу радњу;
- 2) Контролисани лет према тлу (*CFIT*) који је једва избјегнут;
- 3) Прекинуто полијетање на затвореној или заузетој полетно-слетној стази, на рулној стази, осим одобрених операција хеликоптера, или са недодијелене полетно-слетне стазе;
- 4) Полијетање са затворене или заузете полетно-слетне стазе, са рулне стазе, осим одобрених операција хеликоптера, или са недодијелене полетно-слетне стазе;
- 5) Слијетање или покушај слијетања на затворену или заузету полетно-слетну стазу, на рулну стазу, осим одобрених операција хеликоптера, или на недодијелену полетно-слетну стазу, немогућност постизања предвиђених перформанси за вријеме полијетања или почетног пењања;
- 6) Пожар и дим у путничком простору, у простору за товар или пожар на мотору, чак иако су такви пожари угашени употребом средстава за гашење;
- 7) Догађаји код којих је летачка посада морала да користи кисеоник за случај нужде;
- 8) Квар на конструкцији ваздухоплова или распад мотора, укључујући и неконтролисане кварове на турбинском мотору, који се не класификују као несрећа;
- 9) Вишеструки кварови једног или више система ваздухоплова који озбиљно утичу на управљање ваздухопловом;
- 10) Случајеви онеспособљености летачке посаде током лета;
- 11) Ситуације у којим количина горива захтијева да пилот прогласи ванредно стање;
- 12) Упади на полетно-слетну стазу, класификовани као озбиљност А степена према Приручнику о спречавању упада на полетно-слетну стазу (ICAO doc. 9870), а који садржи информације о класификацији озбиљности;
- 13) Инциденти при полијетању или слијетању,
- 14) Инциденти, као што је слијетање прије полетно-слетне стазе, слијетање са заустављањем преко краја полетно-слетне стазе или излијетање бочно ван граница полетно-слетне стазе, кварови система, метеоролошке непогоде, управљање ваздухопловом изван одобрених аеродинамичких

ограничења или друге појаве које су могле изазвати тешкоће при управљању ваздухопловом, квар више од једног система у редувантом систему који је обавезан за вођење лета или навигацију.

На основу чл. 16. и 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", број 32/02 и 102/09), члана 14. став (1) и (3) Закона о зракотловству Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 39/09), члана 2, 3, 6. и 7. Додатка I, Правилника о pružanju usluga zračne navigacije u Jedinственom europskom nebu ("Службени гласник БиХ" број 45/10), генерални директор Дирекције за цивилно зракотловство Босне и Херцеговине donosi

ПРАВИЛНИК

О УТВРЂИВАЊУ ОПЋИХ И ПОСЕБНИХ ЗАХТЈЕВА ЗА ПРУЖАЊЕ УСЛУГА ЗРАЧНЕ ПЛОВИДБЕ

Члан 1.

(Предмет и циљ)

- (1) Овим Правилником се утврђују опћи и посебни захтјеви за пуњање услуга зрачне пловидбе у зрачном простору Босне и Херцеговине.
- (2) Циљ овог Правилника је дефинирање функција и задатка надлежне зракотловне власти и пуњатеља услуга зрачне пловидбе у Босни и Херцеговини, како би се осигурало безбједно, редовито и ефикасно одвијање зрачног промета.
- (3) Уколико Додатак I или II овог Правилника не propisuju drugačije, опћи и посебни захтјеви се не односе на:
  - a) Дјелатности које нису пуњање услуга зрачне пловидбе, а које обавља пуњатељ услуга;
  - b) Средства додјелена дјелатностима које нису пуњање услуга зрачне пловидбе.

Члан 2.

(Појмови и скраћенице)

- (1) Појмови који се употребљавају у овом Правилнику имају слjedeће значење:
  - a) **Безбједносни циљ:** Подразумијева квалитативну или квантитативну изјаву којом се дефинира највећа могућа учесталост или вјероватноћа очекиваног појављивања опасности;
  - b) **Безбједносна директива:** Подразумијева документ који објављује или усваја државна надзорна власт/национално надзорно тијело и који налаже пувођење мјера ради поновног успостављања безбједности функционалног система, ако се докаже да би у супротном зракотловна безбједност могла бити угрожена;
  - c) **Безбједносна достигнућа (*Safety Achievement*):** Резултат процеса и метода који се применјују да би се постигао прихватљиви ниво безбједности;
  - d) **Безбједносни индикатори (*Safety Indicators*):** Представљају мјерило постигнутог нивоа безбједности у зракотловству, а разликују се зависно од области зракотловства и повезани су с главним компонентама стратегије безбједности у зракотловству;
  - e) **Безбједносни нивои (*Safety Levels*):** Представљају разматрање безбједности у одређеном контексту у односу на прихватљив или tolerantан ниво ризика;
  - f) **Безбједносно образложење:** Подразумијева поступак доказивања да се предложена промјена функционалног система може пувођећи у складу са безбједносним propisima у оквиру циљева или normi utvrđenih postojećim zakonodavnim оквиrom;
  - g) **Безбједносни propisi:** Подразумијевају propise у вези с пуњањем услуга зрачне пловидбе или